

DOROTA CHŁOPEK

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

Semantyczna trasa z ruchem 'samoistnym' i 'wymuszonym' w konstrukcjach angielskich i polskim przekładzie

Key words: *the intransitive construction, the caused-motion construction, the Way-construction, rendition, transference*

Słowa klucze: *konstrukcja nieprzechodnia, konstrukcja wyrażająca ruch spowodowany, konstrukcja Drogi, przekład, transfer*

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł nawiązuje do kanonicznych, czyli typowych, konstrukcji zdaniowych w języku angielskim poprzez wybrane konstrukcje struktury argumentowej, według Adele Goldberg (1995, 2006), które włączają semantyczne zdarzenie ruchu, ang. *Motion event*¹, ze schematem głównym, według Leonarda Talmy'ego (1972, 1978, 1985, 2000a i b). Zdarzenie ruchu obejmuje schemat główny, ang. *core schema*, który wypełnia semantyczna trasa/ścieżka, ang. *Path*, zdarzenie współistniejące, ang. *co-event*, które jest uszczegółowione albo przez charakterystykę ruchu, ang. *Manner*, albo przez jego przyczynę, ang. *Cause*, wraz z uczestnikami, figurą, ang. *Figure*, i obiektem odniesienia, czyli tłem/gruntem, ang. *Ground*. Podczas gdy charakterystykę ruchu wyrażają w języku angielskim i polskim czasowniki ruchu, np. *run*, pol. *biec*, trasę kodują elementy towarzyszące, ang. *satellites*, angielskie partykuły czasownikowe, np. *out* w czasowniku frazowym *run out*, pol. *wybiec*, i polskie przedrostki czasownikowe, np. *wy-* w czasowniku *wybiec*, wraz z przyimkami w języku angielskim (Talmy, 1972 itp.) oraz z frazami przyimkowymi w języku polskim, np. *run out of the house*, pol. *wybiec z domu* (zob. Chłopek, 2008a i b, 2010, 2014). Elementy towarzyszące stanowią główne wyrażenia semantycznej trasy w obydwu językach, przyimki ją uzupełniają. Zatem Talmy (1972 itp.) przypisał m.in. język angielski i języki słowiańskie z przedrostkami czasownikowymi do typu języków o ramie towarzyszącej, ang. *satellite-framed*, obok języków o ramie czasownikowej, ang. *verb-*

¹ Talmy (np. 1985, 2000b) zapisuje nazwy semantycznych komponentów zdarzenia ruchu, ang. *Motion event*, z dużej litery.

framed, do której należą np. języki romańskie, kodujące trasę w czasownikach ruchu, np. *wybiec z domu*, fr. *sortir de la maison*², *manquer à la maison*³. W bieżącym tekście schemat główny określany jest nazwą *trasa*, nie *ścieżka*, a element odniesienia zwie się *tłem*, nie *gruntem* (za: Chłopek, 2008a). Wybrane konstrukcje zdaniowe, według Goldberg, na łamach tego artykułu zawierają argumenty, które realizują zdarzenie ruchu ze schematem głównym, w związku z ruchem 'samoistnym' oraz ruchem 'wymuszonym'. Ruch samoistny jest leksykalizowany, czyli opisany językowo, w zdaniu nieprzechodnim ruchu, a ruch wymuszony przekazuje zdanie, które odzwierciedla konstrukcję wyrażającą ruch spowodowany lub spowodowany przyczyną zewnętrzną, ang. *the caused-motion construction*, według Goldberg. Poza tym, semantyczna trasa występuje w angielskiej konstrukcji Drogi, ang. *the Way construction*, oraz w powiązanej z nią wzorem konstrukcji konatywnej, ang. *the conative construction*: czasownik plus okolicznik miejsca, ang. *verb plus locative (V+L)*. W konstrukcji Drogi, oprócz czasownika i wyrażenia lokatywnego L, występuje dopełnienie nominalne *way*, pol. *droga*, poprzedzone zaimkiem dzierżawczym. Niniejszy artykuł stara się ukazać schemat główny zdarzenia ruchu w zdaniach, które realizują angielskie konstrukcje: 1. konstrukcję struktury nieprzechodniej, ang. *the intransitive construction*, 2. konstrukcję Drogi, ang. *the Way construction*, 3. konstrukcję konatywną, ang. *the conative construction*. Łączą się one z kanonicznym zdaniem w języku angielskim, toteż na początku zostaną przedstawione jego główne typy, a wskazane konstrukcje struktury argumentowej zostaną ukazane na ich tle. Zdaniom w języku angielskim, które stanowią przykłady realizacji poszczególnych konstrukcji ze schematem głównym zdarzenia ruchu, z powieści "The Hobbit" Johna Tolkiena (wersja a), towarzyszą polskie wersje przekładu, Marii Skibniewskiej (wersja b), Pauliny Braiter (wersja c), Andrzeja Polkowskiego (wersja c). Bieżący tekst jest krótkim studium porównawczym, sygnalizującym wybrane tutaj kwestie gramatyczne, nawiązujące do kanonicznych zdań w języku angielskim, rekomendowanym uczącym się języka angielskiego Polakom.

Kanoniczne zdania w języku angielskim

Kanoniczne zdania w języku angielskim są zbudowane zgodnie z szykiem elementów podmiot-czasownik-dopełnienie, ang. *Subject-Verb-Object*, SVO, który wynika z typowego ustawienia elementów opisywanej sceny (np. Fillmore, 1977b), zwanego konstruowaniem, ang. *construal* (Langacker, 1987, 2008), i szczytkowej fleksji (np. Greenberg, 1963; Croft, 1990) w języku

² Źródło: [<http://francuski.crib.pl/translator-francusko-polski-polsko-francuski.html>] Dostęp: 06.01.2018r.

³ Źródła: [http://translator.sle.pl/translator_francuski.html], [<https://www.webtran.pl/french/do-polski/>] Dostęp: 06.01.2018r.

angielskim. Język polski również wykazuje w zdaniu szyk elementów podmiot-czasownik-dopełnienie, ale stosunkowo zrelaksowany, dzięki wysokiemu stopniowi fleksji (np. Greenberg, 1963; Croft, 1990). Konstruowanie odgrywa istotną rolę w procesie zrozumienia zagadnień gramatycznych, gdyż elementy językowe i całe konstrukcje gramatyczne są konceptualizowane albo pojmowane w odniesieniu do poszczególnej domeny wiedzy lub pewnego aspektu opisywanej sytuacji, co związane jest z procesem 'zakotwiczenia', ang. *an anchor*, według Ronalda Langackera (2012: 45). Organizacja sceny wysuwa głównego wykonawcę na pierwszy plan, pierwszy argument czasownika (np. Fillmore, 1977b; Goldberg, 1995, 2006). W zdaniu wypełnia go element realizujący funkcję podmiotu, osadzony w semantycznej roli agensa. Z kolei czasownik opisuje zdarzenie (zob. rama, np. Hymes, 1972, 1974; Minsky, 1974) z uczestnikami, którzy biorą w nim udział, w zdaniu ich miejsca wypełniają aktywne argumenty czasownika (Fillmore, np. 1977b; Goldberg, 1995, 2006), wcześniej nazwane "przypadkami struktury głębokiej" (Fillmore, 1968). Fillmore (1968: 27) opisał przypadki struktury głębokiej, następnie opracował "ramę przypadków", ang. *case frame*, która odzwierciedla połączenia pomiędzy opisywanymi sytuacjami i składniowymi reprezentacjami u ich podłoża (Fillmore, 1977b: 61). Aktywne argumenty czasownika wypełniają w ten sposób określone role tematyczne, w gramatyce kognitywnej określane 'łańcuchem akcji', ang. *action chain* (za: Hall, 1966), wykorzystanym przez Goldberg (1995, 2002, 2006) w koncepcji argumentowej gramatyki konstrukcji jako łańcuch przyczynowy, ang. *causal chain*. Kontrast w organizacji struktury argumentowej zdania, zwanej walencją (Langacker, 1987) lub konstrukcją (Goldberg, 1995, 2006), może prowadzić do przeniesienia stosunkowo swobodnego porządku elementów zdania w języku polskim do finitywnego zdania wypowiedzianego w języku angielskim, co określane jest mianem "negatywnego transferu językowego" (np. Porter i Duncan, 1953). Kanoniczny szyk elementów finitywnego zdania w języku angielskim jest reprezentowany przez następujące uporządkowanie wypełniających je funkcji argumentów (np. Quirk, Greenbaum, Leech i Svartvik, 1985/2007:720–721; 754, Tabela 10.33):

1. podmiot-czasownik-orzecznik, ang. *Subject-Verb-Complement*, SVC, z czasownikiem łączącym, ang. *copular*, np. *John is sad.*, pol. *Jan jest smutny.*; *The dish looks great.*, pol. *Danie wygląda wspaniale.*;

2. podmiot-czasownik-okolicznik, ang. *Subject-Verb-Adverbial*, SVA, z czasownikiem łączącym, ang. *copular*, np. *She is at the cinema.*, pol. *Ona jest w kinie.*; *The movie is at 5 o'clock.*, pol. *Film jest o godzinie 5.*;

3. podmiot-czasownik, ang. *Subject-Verb*, SV, z czasownikiem nieprzechodnim, ang. *intransitive*, np. *She is jogging.*, pol. *Ona biega.*, *It is snowing.*, pol. *Pada śnieg.*;

4. podmiot-czasownik-dopełnienie, ang. *Subject-Verb-Object*, SVO, z czasownikiem jedno-przechodnim, np. *Robert kicked the ball.*, pol. *Robert kopnął piłkę.*, *Eva is holding a puppy.*, *Ewa trzyma szczeniaczka.*;

5. podmiot-czasownik-dopełnienie-orzecznik dopełnienia⁴, ang. *Subject-Verb-Object-Complement*, SVOC, z czasownikiem złożenie przechodnim⁵, ang. *complex transitive*, np. *They declared him the winner.*, pol. *Oni ogłosili go zwycięzcą.*, *The snake made him scared.*, pol. *Wąż go przestraszył.*;

6. podmiot-czasownik-dopełnienie-okolicznik, ang. *Subject-Verb-Object-Adverbial*, SVOA, z czasownikiem złożenie przechodnim, ang. *complex transitive*, np. *She put the book on the table.*, pol. *Ona położyła książkę na stole.*, *John kept the dog outside.*, pol. *Jan trzymał psa na zewnątrz.*;

7. podmiot-czasownik-dopełnienie-dopełnienie, ang. *Subject-Verb-Object-Object*, SVOO, z czasownikiem dwuprzechodnim, ang. *ditransitive*, np. *She bought him a newspaper.*, pol. *Ona kupiła mu gazetę.*, *John gave the car a push.*, pol. *Jan popchnął samochód.*

Quirk et al. (1985/2007:754) również ukazują role semantyczne, inaczej tematyczne, poszczególnych argumentów w zaprezentowanych strukturach składniowych. Nawiązując do typu 1., zdań SVC, np. z łącznikiem *be*, pol. *być*, np. w zdaniu *John is sad.*, pol. *Jan jest smutny*, podmiot *John*, pol. *Jan*, wypełnia semantyczną rolę "dotkniętego", ang. *affected*, a dopełnienie zdaniowe łącznika, orzecznik *sad*, pol. *smutny*, który stanowi atrybut dotkniętego lub jego właściwość, ang. *attribute*. W zdaniu typu 2., również z czasownikiem łączącym, występuje semantyczna rola miejscownika, ang. *locative*, którą wypełniają atrybuty leksykalizowane, czyli wyrażane językowo, przez frazy przyimkowe, np. *at the cinema*, pol. *w kinie*, w zdaniu *She is at the cinema.*, pol. *Ona jest w kinie*. W tym samym typie zdań mieści się również semantyczna rola czasowa, ang. *temporal*, np. *at 5 o'clock*, pol. *o godzinie 5*, w zdaniu *The movie is at 5 o'clock.*, pol. *Film jest o godzinie 5*. Zdanie typu 3., z czasownikiem nieprzechodnim, oprócz czasownika włącza pierwszego uczestnika sceny, jak każde inne zdanie kanoniczne, np. agensa, ang. *agentive*, w zdaniu *She is jogging.*, pol. *Ona biega.*, m.in. również z podmiotem *it*, w zdaniu *It is snowing.*, pol. *Pada śnieg*. Typ 4., z czasownikiem jednoprzechodnim, ang. *monotransitive*, m.in. mieści agensa i dopełnienie bliższe, które wypełnione jest przez "dotkniętego", ang. *affected*, np. *the ball*, pol. *piłka*, w zdaniu *Robert kicked the ball.*, pol. *Robert kopnął piłkę.*, lub *a puppy*, pol. *szczeniaczek*, w zdaniu *Eva is holding a puppy.*, *Ewa trzyma szczeniaczka*. Typ

⁴ Funkcja niewystępująca w języku polskim.

⁵ Funkcja niewystępująca w języku polskim.

5., z czasownikiem złożenie przechodnim, ang. *complex transitive*, również zawiera role semantyczne agensa i "dotkniętego", ang. *affected*, wypełnione przez elementy realizujące podmiot i dopełnienie bliższe, oraz rolę semantyczną atrybutu lub właściwości, ang. *attribute*, "dotkniętego", np. w zdaniu *They declared him the winner.*, pol. *Oni ogłosili go zwycięzcą.* Zamiast agensa w miejscu podmiotu może m.in. wystąpić tutaj rola tematyczna instrumentu, ang. *instrument*, np. w zdaniu *The snake made him scared.*, pol. *Wąż go przestraszył.* Typ 6., także z czasownikiem złożenie przechodnim, ang. *complex transitive*, zamiast atrybutu lub właściwości, ang. *attribute*, "dotkniętego", wymaga miejscownika, ang. *locative*, wskazującego jego lokalizację, czyli CEL umiejscowienia lub przemieszczenia, np. w zdaniu *She put the book on the table.*, pol. *Ona położyła książkę na stole.*, lub w zdaniu *John kept the dog outside.*, pol. *Jan trzymał psa na zewnątrz.* Typ 7., z czasownikiem dwuprzechodnim, ang. *ditransitive*, włącza rolę semantyczną agensa i odbiorcy, oprócz elementu realizującego dopełnienie bliższe, np. w zdaniu *She bought him a newspaper.*, pol. *Ona kupiła mu gazetę.*, lub agensa i "dotkniętego", ang. *affected*, np. w zdaniu z dopełnieniem bliższym wypełnionym np. przez rolę tematyczną zdarzenia, ang. *event*, w zdaniu *John gave the car a push.*, pol. *Jan popchnął samochód.* Zdarzenie *a push*, pol. *pchnięcie*, wyrażone jest w języku polskim czasownikiem *popchnąć*, gdyż nie jest gramatycznie poprawne tłumaczenie literalne (lit.), czyli dosłowne, *⁶*Jan dał samochodowi pchnięcie.* Podobnie zachowują się inne konstrukcje w języku angielskim i ich polskie wersje, które odbiegają strukturalnie od wersji angielskiej, gdyż wersje polskie bywają jej omówieniami. Cechę tę można dostrzec m.in. w konstrukcjach z semantyczną trasą w ruchu samoistnym i ruchu wymuszonym, czyli sprowokowanym, w ramach konstrukcji zdaniowej według Goldberg (1995, 2006).

Wybrane konstrukcje struktury argumentowej według Adele Goldberg

Opracowane przez Goldberg (1995, 2006) konstrukcje struktury argumentowej opierają się na rozszerzeniu konstrukcji idiomatycznych według Charlesa Fillmore'a, Paula Kay'a i Catherine O'Connor (1988), także Kay'a oraz Fillmore'a (1999). Przede wszystkim podejście Goldberg włączyło do konstrukcji struktury argumentowej ciągłość leksykonu i gramatyki, ang. *lexicon-grammar continuum*, postulowaną przez Langackera (1987) w związkach symbolicznych w Gramatyce Kognitywnej (GK). Goldberg wykorzystała również koncepcję George'a Lakoffa (1987) na temat wyidealizowanych modeli kognitywnych, ang. *idealized cognitive models*, ang. *ICM*, oraz podejście Fillmore'a (1968) do semantycznych ról argumentów zdania. Odwołała się

⁶ Gwiazdka * sygnalizuje błędną konstrukcję.

także do osiągnięć semantyki kognitywnej, takich jak polisemia, inaczej wieloznaczność, oraz do teorii prototypu albo schematu, w Lingwistyce Kognitywnej, ang. *Cognitive Linguistics*, w swych wzorach zdaniowych, których etykiety przypominają nazwy wyżej wymienionych typów dopełnień czasownika według gramatyki składniowej (Quirk et al., 1985). Schematy Goldberg są semantycznie interpretowanymi schematami składniowymi, m.in. następujących konstrukcji struktury argumentowej:

1. konstrukcji dwuprzechodniej, albo z czasownikiem z dwoma dopełnieniami⁷, ang. *ditransitive*, 'X CAUSES Y to RECEIVE Z', pol. X SPRAWIA, że Y OTRZYMUJE Z, której odpowiada formalny wzór SVOiOd, pol. podmiot (S) czasownik (V) dopełnienie dalsze (Oi) dopełnienie bliższe (Od), *She (S) bought (V) him (Oi) a newspaper (Od)*, pol. lit. pol. *Ona kupiła mu gazetę.*; konstrukcja dwuprzechodnia przekazuje głównie znaczenie fizycznego transferu, argument, jakim jest CEL transferu, jest w niej symbolizowany przez Y, musi on być ożywiony, gdyż jest ODBIORCĄ, ang. RECIPIENT, a nie PATIENSEM (zob. Hilpert, 2014: 27, 31–35);

2. przechodniej konstrukcji rezultatywnej, ang. *transitive resultative*, 'X CAUSES Y to BECOME Z_{state}', pol. X POWODUJE, że Y STAJE SIĘ Z_{stan}, która przywołuje składniowy wzór SVOd C^{O8}, *The snake (S) made (V) him (Od) scared (C^O)*., pol. *Wąż go przestraszył.*, lit. *Wąż uczynił go przestraszonym.*;

3. konstrukcji ruchu nieprzechodniego, ang. *intransitive Motion*, 'X MOVES Y', pol. X PRZENOSI się do Y, o składniowym wzorze SV **Obl**⁹, z funkcją Obl zamiast okolicznika, ang. *adverbial A*, *She (S) is jogging (V) in the park (Obl)*., pol. *Ona biega w parku.*, z opcjonalnym przypadkiem zależnym, ang. Obl;

4. konstrukcji ruchu sprowokowanego¹⁰, ang. *caused Motion* (również Pinker, 1989), 'X CAUSES Y to MOVE Z_{path/loc}', pol. X POWODUJE, że Y PRZEMIESZCZA Z, z formalnym wzorem SVOd Obl_{path/loc}¹¹, *She (S) put (V) the book (Od) on the table Obl_{loc}*., pol. *Ona położyła książkę na stole.*;

⁷ Za: Evans (2009: 63).

⁸ Goldberg (1995: 3) zastosowała symbol 'Xcomp' dla określenia 'C^O', czyli 'Object Complement', (pol. *orzecznik* [odnoszący się do dopełnienia bliższego]).

⁹ Zgodnie z literaturą przedmiotu, skrót 'Obl', w rozwinięciu *Oblique*, oznacza rzeczownik, który występuje w funkcji dopełnienia, zależnej od czasownika lub przyimka. Skrót 'Obl' został wykorzystany przez Goldberg (1995: 3) w związku z funkcją 'Oblique', pol. *przypadka zależnego*, np. w konstrukcji VOL, pol. Podmiot-Czasownik-Dopełnienie bliższe-Wyrażenie przyimkowe z dopełnieniem przyimkowym (Obl). Element 'L' leksykaliżuje semantyczną Trasę. Przypadek rzeczownika OBL, ang. *major oblique case NP*, pojawił się w publikacji Edwarda L. Keenana i Bernarda Comrie'go (1977: 66), w celu nie nadużywania funkcji okolicznika, ang. *adverbial*. Goldberg (1995, 2006) przypisała funkcję Obl, pol. *przypadka zależnego*, rzeczownikowi we frazach przyimkowych.

¹⁰ Za: Evans (2009: 61).

¹¹ Goldberg (2006: 88) użyła skrótu Subj zamiast S oraz Obj zamiast O. Zatem wzór w oryginale ma postać: Subj V Obj Obl_{path/loc}. W indeksie dolnym, wyraz *path* oznacza semantyczną trasę, a *loc* symbolizuje lokalizację.

5. konstrukcji Drogi, ang. *the Way construction*, '[S[V_{nonstative} [POSS_{way}] OBL]]', pol. [Podmiot [Czasownik_{niestatyczny} [fraza nominalna z zaimkiem dzierżawczym dla wskazania trasy] wyrażenie przyimkowe]], *Frank (S) dug (V) his way (Od) out of the prison (Obl)*¹², *Frank* (Podmiot) *dug* (Czasownik_{niestatyczny}) *his way* (fraza nominalna z zaimkiem dzierżawczym dla wskazania trasy) *out of the prison* (wyrażenie przyimkowe)), pol. lit. *Frank wykopał swą drogę z więzienia.*;

6. konstrukcji funkcji 'konatywnej' języka, ang. *conative*, według Jakobsona (1938) funkcji 'impresywnej', polegającej na wpływie agensa na reakcję odbiorcy komunikowanej informacji, o schemacie Goldberg (1995: 4) 'X DIRECTS ACTION at Y', pol. X KIERUJE DZIAŁANIE na Y, z odpowiadającym wzorem składniowym SV_{Obl_{at}}, *The injured man (S) hit (V) at the nurses who were trying to help him*¹³ (Obl_{at}), pol. *Ranny mężczyzna wymierzył cios w pielęgniarki, które próbowały mu pomóc*. W gramatyce, element leksykalizujący przypadek zależny, który w języku angielskim nosi nazwę *the Oblique case*, symbolizowany przez Obl, wypełnia miejsce rzeczownikowego dopełnienia czasownika lub przyimka w przypadku symbolu Obl_{at}, Obl informuje o nominalnym dopełnieniu przyimka *at*, w wyrażeniu *at the nurses who were trying to help him*, pol. *w pielęgniarki, które próbowały mu pomóc*.

Konstrukcje struktury argumentowej, które ukazane są w punktach od 3 do 6, przykuwają tutaj uwagę ze względu na funkcję przypadku zależnego, ang. Obl, która łączy się z semantyczną trasą w wyrażeniu przyimkowym oraz stanowi schemat główny zdarzenia ruchu, według Talmy'ego. W konstrukcji nieprzechodniej, w punkcie 3, semantyczna trasa występuje w zdarzeniu ruchu 'samoistnego'. Ruch 'wymuszony' odniesiony jest tutaj do konstrukcji wymienionych w punktach od 4 do 6, w których również występuje przypadek zależny, ang. Obl, z wpisana semantyczną trasą w poprzedzającym go przyimku.

Angielskie konstrukcje kodujące trasę w polskim przekładzie: wybrane aspekty

Przykłady ujęte w obecnej części ilustrują następujące konstrukcje struktury argumentowej: 1 nieprzechodnią, 2 ruchu sprowokowanego, 3 Drogi, oraz 4 konatywną.

Konstrukcji nieprzechodniej albo ruchu nieprzechodniego o schemacie X PRZENOSI się do Y, w gramatyce składniowej odpowiada wzór: podmiot-czasownik, ang. *subject-verb* SV, który jest leksykalizowany w przykładach (1a) oraz (2a), z polskimi wersjami od (1b–d) do (2b–d). Czasownik nieprzechodni wymaga jednego argumentu, agensa, wypełnia go funkcja

¹² Goldberg (1995:199, przykład (1))

¹³ Źródło: [<http://idioms.thefreedictionary.com/hit+at>] Dostęp: 10.01.2017 r. Przykład w leksykonie nie zawiera dopisanych tutaj kwantyfikatorów, które określają funkcje gramatyczne poszczególnych wyrażień.

podmiotu. Goldberg (2006:113) uważa, iż czasownik występujący w prostej konstrukcji nieprzechodniej przekazuje niemal całkowitą zawartość leksykalną, co ukazują przykłady (1a) i (2a) informujące o ruchu nieprzechodnim czasownikiem ruchu: rzeczywistego, ang. *factive*, oraz fikcyjnego, ang. *fictive* (np. Talmy, 2000a, Langacker, 2005). Przykład (1a) zawiera czasownik ruchu realnego *wandered*, pol. *wędrował*, w fleksyjnej formie czasu przeszłego, ang. *preterite*, a przykład (2a) mieści dwa frazowe czasowniki ruchu: fikcyjnego *peered in*, pol. *zajrzał do wewnątrz*, oraz rzeczywistego *shrank back*, pol. *cofnął się*.

- (1) a. "He still **wandered**¹⁴ **on, out of** the little high valley, **over** its edge, and **down** the slopes **beyond**" (s. 83)
- b. "Znów **wędrował naprzód**, wyszedł z wysoko położonej dolinki **przez** zamykający ją grzbiet i skłonem **zbiegł w dół**." (s. 98)
- c. "Wciąż **maszerował naprzód** dnem niewielkiej górskiej dolinki i **dalej, w dół** zbocza." (s. 113)
- d. "Wkrótce **wyszedł z** górskiej dolinki, **minął** zamykającą ją przełęcz i **zaczął schodzić** zboczem **w dół**" (s. 165)

W (1a) występuje jeden czasownik ruchu rzeczywistego *wandered*, pol. *wędrował*, z partykułami czasownikowymi, czyli z przysłówkami także z przyimkami, które przyłączają do niego semantyczną trasę, kolejno: przysłówka *on*, pol. *naprzód*, oraz *out*, pol. *na zewnątrz*, przyimki *over*, pol. *na drugą stronę*, oraz *down*, pol. *po* (w dół czegoś), z przysłówką *beyond*, pol. *poza*¹⁵. W polskich wersjach (1b) i (1d) znajduje się więcej czasowników ruchu niż jeden: trzy w (1b), *wędrował*, *wyszedł*, *zbiegł*, oraz dwa w (1d), *wyszedł* i *zaczął schodzić*. Natomiast w wersji (1c), z jednym czasownikiem ruchu, *maszerował*, jest ominięta informacja o trasie w wyrażeniu "out of the little high valley", pol. lit.¹⁶ *na zewnątrz malej wysoko położonej doliny*. Zatem w wersji angielskiej (1a) ruch 'samoistny' jest opisany jednym czasownikiem ruchu, a semantyczną trasę wywołuje pięć elementów trasy: *on*, *out*, *over*, *down*, oraz *beyond*, zmieniając przy tym przebieg kolejnych zdarzeń. Wersje polskie wykorzystują kilka czasowników do tego celu.

Przykład (2a) jest nieco inny pod względem leksykalizacji semantycznej trasy, nie zawiera przyimków, same czasowniki z jednym argumentem opisują zdarzenia: *zajrzał* i *cofnął się*.

¹⁴ Elementy, na które zwrócona jest uwaga w niniejszej dyskusji są tutaj wytłuszczone, co nie ma miejsca w publikacjach, z których cytowane są przykłady.

¹⁵ Polskie odpowiedniki, za: [https://translate.google.pl] Dostęp: 11.01.2018r.

¹⁶ Skrót 'lit.' oznacza dosłownie, literalnie.

- (2) a. "He **peered in**, and **shrank back**." (s. 79)
 b. "Zajrzał w głąb, ale odskoczył." (s. 92)
 c. " – Zajrzał do środka i cofnął się natychmiast." (s. 107)
 d. "Zajrzał tam i natychmiast się cofnął." (s. 159)

W (2a), w dwóch współrzędnych zdaniach składowych, występują dwa czasowniki: jeden frazowy czasownik fikcyjnego ruchu *peered in*, pol. *zajrzał do wewnątrz*, z partykułą *in*, pol. *w*, oraz drugi frazowy czasownik ruchu *shrank back*, pol. *cofnął się*, z partykułą czasownikową *back*, pol. *wstecz, do tyłu*. W polskich wersjach (2b) i (2d) pierwsze zdarzenie opisuje czasownik prefiksalny *zajrzał*, a drugie, w dwóch wersjach, (2c) i (2d), wyrażone jest zwrotnym czasownikiem bezprefiksalnym, *cofnął się*, w (2c) oraz *się cofnął*, w (2d). Tylko wersja (2c) zawiera czasownik prefiksalny *odskoczył*, który nie jest najbliższym tłumaczeniem angielskiego wyrażenia *shrank back*. Z kolei w dwóch przykładach, (2b) i (2c), trasa wywołana jest inherentnie ukierunkowującymi frazami przyimkowymi: *w głąb* w (2b) oraz *do środka* w (2c). W przykładzie (2d) leksykalizuje ją zaimek przysłowny *tam*, który odnosi się do "miejsca postrzeganego jako dalsze (nie tu, gdzie jest mówiący)" (Dubisz, red. część T-Ż, 2006: 17).

Można dostrzec, iż w przypadku przekładu na język polski angielskiego zdania z wieloma elementami trasy przy jednym czasowniku ruchu, trudniej o ekwiwalentną wersję niż w związku z jednym elementem trasy. Chociaż angielskie zdanie z jednym elementem trasy może w wersji polskiej zgubić ten element, np. w czasowniku *cofnął się*, w (2c) i (2d), który wywołuje semantyczną trasę tak jak czynią to czasowniki ruchu w językach o ramie czasownikowej, np. romańskich. W końcu, konstrukcja ruchu nieprzechodniego przypomina konstrukcję ruchu sprowokowanego z tą różnicą, że w konstrukcji nieprzechodniej nie występuje zewnętrzna przyczyna ruchu, która jest obecna w konstrukcji ruchu nią spowodowanego, w dwóch kolejnych przykładach.

Przykłady (3a) i (4a) zawierają czasownik *get*, który informuje w nich o ruchu spowodowanym przyczyną zewnętrzną. Konstrukcja ruchu sprowokowanego 'X CAUSES Y to MOVE $Z_{\text{path/loc}}$ ', pol. X POWODUJE, że Y PRZEMIESZCZA Z, jest kojarzona z formalnym wzorem [SUBJ [V OBL]]¹⁷, lub SVOd Obl $_{\text{path/loc}}$ ¹⁸, pol. podmiot S, czasownik V, dopełnienie bliższe Od, przypadek zależny Obl, albo VOL, gdzie L symbolizuje element zdania informujący o trasie lub lokalizacji. Goldberg (2006: 107, przykład (2a)) uznaje m.in. przykład "get some more

¹⁷ Za: Goldberg (1995, 2006)

¹⁸ Kwantyfikator *path*, pol. *trasa*, oraz *loc*, *localization*, pol. *lokalizacja*, w indeksie dolnym, zastępują określony przymek, który koduje semantyczną trasę w zdarzeniu ruchu, przy elemencie Obl, informuje o jego trajektorii lub lokalizacji.

in it", pol. lit. *włóż trochę więcej do środka*, z czasownikiem *get*, dopełnieniem *some more*, pol. *trochę więcej*, oraz elementem trasy L, we wzorze VOL jako reprezentatywny dla konstrukcji ruchu sprowokowanego. Internetowy tłumacz¹⁹ przełożył to wypowiedzenie jako *zdobądź trochę więcej*, a w odwrotnym przekładzie jako *get some more*, bez wyrażenia przyimkowego *in it*, pol. lit. *do środka tego*, leksykalizującego semantyczną trasę i jej CEL. Czasownik *get*, z partykułą wywołującą semantyczną trasę, występuje w przykładach (3a) oraz (4a). Podczas gdy (3a) zawiera czasownik frazowy *get (somebody) out*, pol. *wyciągnąć (kogoś)*, (4a) mieści czasownik frazowy *get (somebody) through*, pol. *przepuścić (kogoś)*²⁰. Zaimek *somebody*, pol. *ktoś, kogoś* itp., wypełnia miejsce dopełnienia bliższego we wzorze VOL. Podmiot S, ang. *subject*, w zdaniu kanonicznym zawsze występuje przed czasownikiem V, ang. *verb*, a O symbolizuje dopełnienie bliższe Od, ang. *object direct*, wyrażone zaimkiem *him*, pol. *jego*, w (3a), oraz *the ponies*, pol. *kuce*, w (4a).

(3) a. "Then one of the ponies took fright at nothing and bolted. He got into the river before they could catch him; and before they **could get him out** again, Fili and Kili were nearly drowned, and all the baggage that he carried was washed away off him." (s. 35)

b. "Potem jeden z kuców spłoszył się nie wiadomo dlaczego i uciekł. Nim go dopędzili, już był w rzece, a nim **go schwytali**, Fili i Kili omal nie utonęli, a wszystkie bagaże, którymi kuc był objuczony, popłynęły z wodą." (s. 39)

c. "Niedługo potem jeden z kuców spłoszył się z niewiadomych przyczyn i uciekł. Zanim zdołali go złapać, wpadł do rzeki. Podczas **wyławiania wierzchowca** Fili i Kili omal nie utonęli, cały zaś bagaż, który dźwigał kucyk, został bezpowrotnie stracony." (s. 47)

d. "Jeden z kucy przestraszył się nie wiadomo czego i popędził przed siebie. Zanim go złapali, wpadł do rzeki, a kiedy **go z niej wyciągali**, niewiele brakowało, a Fili i Kili potopiliby się w wezbranej wodzie." (s. 89)

Podczas gdy (3a) realizuje wzór VOL, poprzez *could get (V) him (O) out (L)*, pol. lit. *mogli go wydostać/wyprowadzić*, polskie wersje (3b) i (3c) nie powielają wzoru dla ruchu sprowokowanego, w: *go schwytali*, w (3b); *wyławiania wierzchowca*, w (3c). Wersja (3d) zawiera elementy OLV, w *go z niej wyciągnęli*, czyli realizuje konstrukcję ruchu sprowokowanego w przedstawionym szyku elementów wzoru VOL. Przykład ten ukazuje, iż leksykalizacja konstrukcji ruchu spowodowanego przyczyną zewnętrzną jest możliwa w języku polskim.

¹⁹ Źródło: [<https://translate.google.pl/#en/pl/get%20some%20more%20in%20it>] Dostęp: 11.01.2018r.

²⁰ Źródło: [<https://translate.google.pl>] Dostęp: 11.01.2018r.

Zastanawia jednak, czy podobnie zachowują się polskie wersje przykładu (4a), z *to get* (V) *the ponies* (O) *through* (L), pol. lit. *przeprowadzić kuce*, gdzie odpowiednikiem partykuły *through* jest przedrostek czasownikowy *prze-* w wersji polskiej.

- (4) a. "If you stepped behind, you found a low arch in the side of the mountain. There was just room **to get the ponies through** with a squeeze, when they had been unpacked and unsaddled." (s. 57)
- b. "Za tą skałą krył się w ścianie góry niski, sklepiony otwór, w sam raz wystarczająco duży, by **wprowadzić kuce**, ale pojedynczo i bez juków ani siodła." (s. 64)
- c. "Kiedy ją obeszli, ujrzeli niski łukowaty otwór w zboczu góry. Był on akurat dość duży, **by mógł się przezeń precyzyjnie przesunąć kucyk**, jeśli wcześniej zdjęło się z niego juki i siodło." (s. 76)
- d. "... a za nim znaleźli w skale niski otwór w stromym zboczu góry. Po rozjuczeniu koni i zdjęciu siodła udało im się jakoś **przepchnąć przez niego zwierzęta**." (s. 128)

W przykładzie (4b) występuje czasownik prefiksalny *wprowadzić* z dopełnieniem *kuce*, w (4c) zrealizowano konstrukcję ruchu nieprzechodniego poprzez *by mógł się przezeń precyzyjnie przesunąć kucyk*, bez zewnętrznej przyczyny ruchu, a w (4d) wzór VLO, zrealizowany przez *przepchnąć przez niego zwierzęta*, przypomina przemienny szyk elementów angielskiej konstrukcji ruchu sprowokowanego z przykładu (3d). Biorąc pod uwagę fakt, że wysoki stopień fleksji zezwala na względnie swobodny szyk elementów w polskim zdaniu, można stwierdzić, że zarówno (3d), jak i wersje (4b) oraz (4d) w pewnym stopniu korelują z wersjami w języku angielskim odnośnie leksykalizacji konstrukcji ruchu sprowokowanego.

Natomiast czasownik z określonym dopełnieniem, *way*, pol. *droga*, poprzedzonym zaimkiem dzierżawczym oraz wyrażenie przyimkowe z dopełnieniem realizującym funkcję Obl lub L występują w konstrukcji Drogi w przykładach (5a) oraz (6a).

- (5) a. "Still he waited a while; for he had no idea how **to find his way out** alone." (s. 75)
- b. „Czekał jednak czas jakiś, nie miał bowiem pojęcia, jak bez niczyjej pomocy **znaleźć wyjście**.” (s. 88)
- c. „Mimo to odczekał chwilę — nie miał przecież pojęcia, jak samemu **znaleźć drogę do wyjścia**.” (s. 102)
- d. „Nie ruszał się jednak z miejsca, bo nie bardzo wiedział, jak ma sam **znaleźć drogę na zewnątrz**.” (s. 154)

Wersja angielska (5a) realizuje wzór VOL, gdzie funkcję O wypełnia dopełnienie czasownika fraza *his way*, pol. *swoją drogę*, lit. *jego drogę*, a funkcję elementu L partykuła *out*, pol.

na zewnątrz. Wersje polskie (5b), (5c) i (5d) zawierają dopełnienie czasownika w przypadku deklinacyjnym biernika: rzeczownik *wyjście*, w (5b), oraz rzeczowniki z wyrażeniami przyimkowymi, które mogą być kategoryzowane jako odpowiedniki angielskiego wyrażenia L, *drogę do wyjścia*, w (5c), oraz *drogę na zewnątrz*, w (5d). Polak uczący się języka angielskiego powinien jednak wiedzieć, iż w wersji angielskiej w takim i podobnym kontekście sytuacyjnym występuje fraza rzeczownikowa z ośrodkiem *way*, pol. *droga*, poprzedzonym zaimkiem dzierżawczym.

W przykładzie (6a) zaimkiem tym jest zaimek trzeciej osoby liczby mnogiej *their*, pol. *ich*, w wypowiedzeniu, które leksykalizuje konstrukcję Drogi: *had been making their way back into it*, pol. *powracali tu*.

- (6) a. "In spite of the dangers of this far land bold men **had** of late **been making their way back into it** from the South, cutting down trees, and building themselves places to live in among the more pleasant woods in the valleys and along the river-shores." (s. 91)
- b. "Mimo niebezpieczeństw tych odległych ziem znaleźli się ostatnimi czasy odważni ludzie, którzy **zaczęli powracać tu** z południa, wycinać drzewa i budować sobie osiedla, wybierając mniej ponure lasy w dolinach i wzdłuż biegu rzek." (s. 109)
- c. " Mimo niebezpieczeństw, kryjących się w tej odległej krainie, dzielni ludzie **zaczęli** ostatnio **napływać tu** z południa, karczując drzewa i budując domy w głębi bardziej przyjaznych lasów, rosnących w dolinach i wzdłuż rzek." (s. 125)
- d. "Ostatnimi czasy, nie zważając na niebezpieczeństwa czyhające na tym odległym pustkowiu, dzielni ludzie **zaczęli tu wracać** z południa. Wycinali drzewa i budowali domostwa w bardziej przyjaznych lasach porastających doliny i brzegi rzek." (s. 176)

W dosłownym tłumaczeniu, wersja (6a) może być wyrażona następująco ^{*21}: *had been making*, pol. *czynili* (wcześniej) V, *their way*, pol. *swoją drogę* (ich drogę) O, *back*, pol. *z powrotem* L1, *into it*, pol. *do środka jego* (tego) L2. Wszystkie wersje polskie zawierają czasownik *zaczęli*, po którym występuje bezokolicznik i zaimek *tu*, czyli "zaimek przysłowny odnoszący się do miejsca postrzeganego w jakiś sposób jako bliskie, wskazanego w jakiś sposób przez mówiącego, np. gestem; w tym miejscu" (Dubisz, red. część T-Ż, 2006: 152), w następujących wypowiedzeniach: *zaczęli powracać tu*, w (6b), *zaczęli napływać tu*, w (6c), oraz *zaczęli tu wracać*, w (6d). Przekład odwrotny na język angielski może włączyć czasownik *be-*

²¹ Symbol * sygnalizuje błąd językowy.

gan, pol. *zaczęli*, lub *started*, pol. *zaczęli*, z podmiotem *they*, pol. *oni*, oraz dosłowne tłumaczenie bezokolicznika z zaimkiem *tu*, przy czym problemem może być literalne tłumaczenie czasownika *napływać*. Jeśli uczący się języka angielskiego natywny użytkownik języka polskiego będzie znał angielską konstrukcję Drogi, w połączeniu z czasownikiem *make*, zademonstrowaną w (6a), także z innymi czasownikami wywołującymi ruch rzeczywisty lub fikcyjny, wówczas opis w języku angielskim takiej lub podobnej sytuacji może być ułatwiony.

Konstrukcja Drogi przywołuje podobną, konstrukcję konatywną, w której element Obl występuje zawsze z przyimkiem *at*, zatem zwie się ona również konstrukcją konatywną Drogi (Goldberg, 1995, 2006). Konstrukcja konatywna 'X DIRECTS ACTION at Y', pol. X KIERUJE DZIAŁANIE na Y, odzwierciedlająca składniowy wzór *SVObl_{at}*, jest wyrażona w przykładach (7a) oraz (8a).

- (7) a. "They **tried shooting at the squirrels ...** ." (s. 124)
- b. "**Spróbowali polowania na wiewiórki ...** ." (s. 149)
- c. "**Próbowali polować na wiewiórki ...** ." (s. 169)
- d. "**Próbowali zapolować na wiewiórki ...** ." (s. 226)

Przykład (7a) zawiera czasownik *shoot*, pol. *strzelić*, *strzelać*, z wyrażeniem przyimkowym, *Obl_{path}*, *at the squirrels*, pol. *do wiewiórek*. Wersje polskie od (7a) do (7d) posiadają wyrażenie przyimkowe *na wiewiórki*, które prawdopodobnie wywoła w umyśle polskiego ucznia dosłowny przekład **on squirrels*, pol. lit. *na wiewiórkach*, który będzie błędny. Z kolei przykład (8a) mieści w wyrażeniu realizującym konstrukcję konatywną Drogi czasownik *get*, który wystąpił już w (3a) i (4a).

- (8) a. "«It must make haste, haste!» said Gollum, beginning to climb out of his boat on to the shore **to get at Bilbo.**" (s. 72)
- b. "— Trzeba się pospieszyć²², pospieszyć — syknął Gollum gramoląc się już z łódki na brzeg, **by dobrać się do hobbita.**" (s. 83)
- c. "— Musi się pospieszyć, pospieszyć! — Z tymi słowami Gollum zaczął gramolić się z łódki na brzeg, **żeby pochwycić Bilba ...** ." (s. 96)
- d. "— Musi się pospieszyć, pospieszyć! — syknął Gollum, szykując się do opuszczenia łódki, **by dobrać się wreszcie do swej zdobyczy.**" (s. 149)

²² W przykładach (8b–d) sześciokrotnie występuje pisownia oryginalna wyrazu *pospieszyć*.

Przykład (8a) przedstawia wyrażenie konatywne Drogi w wypowiedzeniu *to get at Bilbo*, pol. lit. *aby złapać/dopaść Bilba*. W wersjach polskich od (8b) do (8d) przetłumaczone jest ono bliskimi znaczeniowo konstrukcjami *dobrać się do Bilba*, w (8b), *dobrać się do swej zdobyczy*, w (8d), oraz *pochwycić Bilba*, w (8c). Można się spodziewać, że polskie wyrażenie przyimkowe *do* z nominalnym dopełnieniem w dopełniaczu oraz czasownik *pochwycić* z dopełnieniem w bierniku nie zostaną przetłumaczone na język angielski wypowiedzeniem leksykalizującym konatywną konstrukcję Drogi z przyimkiem *at*, jeśli nie będzie ona znana Polakowi uczącemu się języka angielskiego. Polskie czasowniki *dobrać się* i *pochwycić* nie przywołają automatycznie w umyśle Polaka mówiącego językiem angielskim jako obcym "uniwersalnego"²³ czasownika *get* w konatywnej konstrukcji Drogi, tak jak nie czynią tego w przypadku konstrukcji ruchu sprowokowanego, w przykładach (3a) i (4a) powyżej (zob. Chłopek, 2018, w druku).

Podsumowanie

Niniejszy artykuł skupia się na wyrażonym w języku angielskim zdarzeniu ruchu (Talmy, 1972, 1985, 2000b) w konstrukcjach struktury argumentowej (Goldberg, 1995, 2006), które ujmują semantyczną trasę, schemat główny zdarzenia ruchu. Poza tym, włączają główny element kanonicznego zdania w języku angielskim, czasownik, który przyłącza określone argumenty. Zatem zasygnalizowane są tutaj wzory typowych zdań w języku angielskim, według gramatyki składniowej (np. Quirk et al., 1985/2007), oraz odpowiadające im konstrukcje struktury argumentowej, a w nich te, które mieszczą semantyczną trasę, wywoływaną przez element lokacyjny L, lub przypadek zależny Obl, w prezentowanych przykładach leksykalizowany przez rzeczownik, występujący z elementem trasy w wyrażeniu przyimkowym. Zwrócono uwagę na semantyczną trasę w konstrukcji ruchu nieprzechodniego, ruchu sprowokowanego, konstrukcji Drogi oraz konstrukcji konatywnej.

W przypadku konstrukcji ruchu nieprzechodniego, z jednym czasownikiem i serią rozmaitych elementów trasy w wersji angielskiej, np. w (1a), wersje polskie mogą zawierać kilka czasowników ruchu bądź ominięcie którejś z tras opisanych w wersji angielskiej.

W przypadku ruchu sprowokowanego zaobserwowano wystąpienie semantycznej trasy w wersjach polskich, ale zmienił się szyk elementów leksykalizujących konstrukcję ruchu sprowokowanego przyczyną zewnętrzną, gdyż wersja polska nie musi surowo przestrzegać szyku SVO w zdaniu. Powoduje to również zmianę konstrukcji, np. z ruchu sprowokowanego w wersji źródłowej, na ruch nieprzechodniego w wersji polskiej, np. w (4c).

²³ *Elektroniczny słownik polsko-angielski i angielsko-polski PWN-Oxford* podaje 31 definicji znaczeniowych, def. nr 1. dosta|ć, -wać.

W odniesieniu do konstrukcji Drogi, wersje polskie mogą ominąć zaimek dzierżawczy przed angielskim rzeczownikiem *way*, pol. *droga*, albo zamienić czasownik na bardziej wyszukany niż zastosowany w realizacji konstrukcji Drogi w wersji angielskiej, np. w (6c).

W związku z konstrukcją konatywną Drogi, problemem dla Polaka uczącego się języka angielskiego na każdym poziomie zaawansowania może być nie tylko przyimek trasy *at*, ale również poprzedzający go czasownik, szczególnie jeśli posiada on wiele znaczeń i leksykalizuje różne sytuacje, np. *get* w (8a), ale również *get* w (3a) i (4a).

Zatem rekomendowane jest, by polscy uczący się języka angielskiego starali się przyswoić sobie określone konstrukcje w języku angielskim jako schematy wyabstrahowane z rozmaitych przykładów użycia, z literatury drukowanej, z tekstów publikowanych elektronicznie, napotkanych w komunikacji w języku angielskim w świecie rzeczywistym oraz internetowym, wirtualnym.

Bibliografia

- CHŁOPEK D., *Angielskie partykuły przestrzenne w tłumaczeniu na język polski: aspekty semantyczne i pragmatyczno-pojęciowe*, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Naukowe ATH, 2008a.
- CHŁOPEK D., *Scenes Constructed by English Spatial Particles Expressed in Polish*, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Naukowe ATH, 2008b.
- CHŁOPEK D., *English constructions with directional particles and prepositions – patterns of Polish translation*, *Jezikoslovlje* 2010 nr 11 (2), s.155-195.
- CHŁOPEK D., *'Semantic PATH' Cognitive Linguistic Comparison: English vs Polish*, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Naukowe ATH, 2014.
- CHŁOPEK D., *Angielskie konstrukcje oraz ich polskie wersje przekładu z perspektywy Lingwistyki Kognitywnej i nie tylko*, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Naukowe ATH, w druku.
- CROFT W., *Typology and Universals*, Cambridge, Cambridge University Press, 1990.
- EVANS V., *A Glossary of Cognitive Linguistics*, Edinburgh, Edinburgh University Press Ltd, 2007, *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, tł. z ang. M. Buchta, M. Cierpisz, J. Podhorońska, A. Gicala i J. Winiarska, Kraków, Universitas, 2009.
- FILLMORE C. J., *The Case for Case*, w: *Universals in Linguistic Theory*, pod red. E. Bach i R. T. Harms, London, Holt, Rinehart and Winston, 1968, s. 1-88.
- FILLMORE C. J., *The Case for Case Reopened*, w: *Syntax and Semantics 8: Grammatical Relations*, pod red. P. Cole, New York, Academic Press, 1977b, s. 59-81.

- FILLMORE C., J., KAY P., O'CONNOR M. C., *Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of Let Alone*, *Language* 1988 nr 64 (3), s. 501–538, [online] <https://user.phil-fak.uni-duesseldorf.de/~filip/fillmore+88.pdf> [dostęp: 15 kwietnia 2016].
- GOLDBERG A. E., *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*, Chicago, Ill., University of Chicago Press, 1995.
- GOLDBERG A. E., *Surface generalizations: An alternative to alternations*, *Cognitive Linguistics* 2002 nr 13 (4), s. 327–356.
- GOLDBERG A. E., *Constructions at Work: The Nature of Generalization in language*, Oxford, Oxford University Press, 2006.
- GREENBERG J. H., *Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements*, w: *Universals of language*, London, MIT Press, 1963, s. 73-113, [online] <http://pkdas.in/JNU/typo/lu.pdf> [dostęp: 13 lutego 2016].
- HILPERT M., *Construction Grammar and its Application to English*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2014.
- HALL E. T., *The Hidden Dimension: an Anthropologist Examines Man's Use of Space in Public in Private*, Doubleday Anchor Book, 1966, *Ukryty wymiar*, tł. z ang. T. Hołówka, Warszawskie Wydawnictwo Literackie "Muza" S. A., 1997.
- HYMES D., *Models of the interaction of language and social life*, w: *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication*, pod red. J. Gumperz i D. Hymes, New York, Holt, Rinehart and Winston, 1972, s. 35-71.
- HYMES D., *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1974.
- JAKOBSON R., *Russian and Slavic Grammar*, 1938, przedruk w: *Janua Linguarum* nr 106, pod red. L. R. Waugh i M. Halle, New York, Mouton de Gruyter, 1984.
- KAY P., FILLMORE C., *Grammatical constructions and linguistic generalizations: The What's X doing Y? construction*, *Language* 1999 nr 75 (1), s. 1-33.
- KEENAN E. L., COMRIE B., *Noun phrase accessibility and universal grammar*, *Linguistic Inquiry* 1977 nr 8, s. 6399.
- LAKOFF G., *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*, Chicago, Ill., The University of Chicago Press, 1987.
- LANGACKER R. W., *Foundations of Cognitive Grammar, Volume I: Theoretical Prerequisites*, Stanford, Calif., Stanford University Press, 1987.

- LANGACKER R. W., *Dynamicity, fictivity, and scanning: The imaginative basis of logic and linguistic meaning*, w: *Grounding Cognition: The Role of Perception and Action in Memory, Language, and Thinking*, pod red. D. Pecher i R. A. Zwaan, Cambridge, 2005, s. 64-197.
- LANGACKER R. W., *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*, Oxford, Oxford University Press, 2008.
- LANGACKER R. W., *Substrate, system, and expression: Aspects of the functional organization of English finite clauses*, w: *Cognitive Linguistics between Universality and Variation*, pod red. M. Brdar, I. Raffaelli i M. Žic Fuchs, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2012, s. 3-52.
- LANGACKER R. W., *Essentials of Cognitive Grammar*, Oxford, Oxford University Press, 2013.
- MINSKY, M., *Framework for Representing Knowledge*, MIT-AI Laboratory Memo 306, 1974, ponowne wydanie w: *The Psychology of Computer Vision*, pod red. P. Winston, McGraw-Hill, 1975, [online] <http://courses.media.mit.edu/2004spring/mas966/Minsky%201974%20Framework%20for%20knowledge.pdf> [dostęp: 17 lipca 2016].
- PINKER S., *Learnability and Cognition: The Acquisition of Argument Structure*, Cambridge, Mass., MIT Press, 1989.
- PORTER L. W., DUNCAN, *Negative Transfer in Verbal Learning*, *Journal of Experimental Psychology* 1953 nr 46 (1), s. 61-64.
- QUIRK R, S. GREENBAUM, G. LEECH, SVARTVIK J., *A Comprehensive Grammar of the English Language*, Harlow, Pearson Education Limited, 1985.
- TALMY L., *Semantic Structures in English and Atsugewi*, rozprawa doktorska, University of California, Berkeley, 1972, [online] <http://linguistics.buffalo.edu/people/faculty/talmy/talmyweb/Dissertation/toc.html> [dostęp: 23 listopada 2013].
- TALMY L., *Figure and ground in complex sentences*, w: *Universals of Human Language*, t. 4, pod. red. J. H. Greenberg et al., Stanford, Calif., Stanford University Press, 1978, s. 625-649.
- TALMY L., *Path to realization: a typology of event integration*, *Buffalo Working Papers in Linguistics*, 1991 nr 91-01, s. 147-187.
- TALMY L., *Fictive Motion in Language and "Ception"*, w: *Language and Space*, pod red. P. Bloom, M. A. Peterson, L. Nadel i M. F. Garrett, Cambridge, Mass., 1996, s. 211-276.
- TALMY L., *Toward a Cognitive Semantics, Volume I: Concept Structuring Systems*, Cambridge, Mass., MIT Press, 2000a.

TALMY L., *Toward a Cognitive Semantics, Volume II: Typology and Process in Concept Structuring*, Cambridge, Mass., MIT Press, 2000b.

TALMY L., *Lexical Typologies*, w: *Language typology and Syntactic Description, Volume III: Grammatical categories and the lexicon*, pod red. T. Shopen, Cambridge, Cambridge University Press, 1985/2007, s. 66-168.

Uniwersalny słownik języka polskiego, T-Ż, red. S. Dubisz, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.

Wielki multimedialny słownik angielsko-polski polsko-angielski PWN-Oxford, ISBN: 978-83-60147-95-5 [pendrive]

Źródła analizowanych przykładów

TOLKIEN J. R. R., *The Hobbit or There and Back Again*, Boston: Houghton Mifflin Company, 1937/1978. (wersja a)

TOLKIEN J. R. R., *Hobbit czyli tam i z powrotem*, tł. M. Skibniewska, Warszawa: Wydawnictwo Iskry, 1997. (wersja b)

TOLKIEN J. R. R., *Hobbit*, tł. P. Braiter, Warszawa: Wydawnictwo Amber Sp. z o.o., 2012. (wersja c)

TOLKIEN J. R. R., *Hobbit albo tam i z powrotem z objaśnieniami*, tł. A. Polkowski, Warszawa: Bukowy Las, 2012. (wersja d)

Semantic path with 'independent' and 'imposed' motion in English constructions and Polish renditions

The present paper concentrates on English utterances expressing the semantic Path, in the form of selected constructions of argument structure by Goldberg (1995, 2006), which contain the dependant element named *Oblique*, Obl. It occurs in the analyzed examples in English clauses which inform about intransitive motion, about caused motion aimed at a certain location, realized in the VOL type of clauses, with verb, object, and a locative element, and about the so called Way construction with the conative construction. After introducing the reader to the semantic components of the Motion event (Talmy, 1972, 1985, 2000a, b), the syntactic types of canonical English clauses are listed, with reference to Langacker's (2012) concept of anchoring, and the path elements are highlighted. Subsequently, certain corresponding constructions of argument structure are outlined and the four constructions which code the semantic Path are chosen for demonstration in examples of use in sentences from "The Hobbit" with three versions of Polish renditions, by Skibniewska, Braiter, and Polkowski.